

Klimaatadaptatie: mooi plan, maar dan?

Klimaatadaptatiemaatregelen vereisen pionierswerk voor calculatie, budgetrealisatie en besteksomschrijvingen

Veel gemeenten omarmen klimaatadaptatiemaatregelen. Maar hoe gaat het dan verder? Er zijn nog geen standaardbestekken beschikbaar en de meeste gemeentebegrotingen zijn er nog niet aan aangepast. De overgang naar klimaatadaptatie in stedelijk gebied zorgt voor een periode van pionieren. 'Zowel subsidieverstrekkers als subsidieaanvragers die maatregelen bedenken, zou ik aanraden om het zo ongecompliceerd mogelijk te houden', aldus Ivo Stevens, mededirecteur van het Zutphense ingenieursbureau Smitsrinsma.

Auteur: Karlijn Raats

4 min. leestijd

KLIMAATADAPTATIE

Ingenieursbureau Smitsrinsma, dat adviezen geeft voor de buitenruimte, ziet het aantal gemeenten dat gemotiveerd is om iets te doen aan klimaatadaptatie toenemen. Vergroening van de leefomgeving, het ontwerpen van lagere delen, waaronder verlaagde bermen, en het creëren van regenwaterbassins en -kratten-systemen voor tijdelijke waterbuffering in plangebieden staan vaker bovenaan in het plan van eisen.

Projecten

Zo denkt de gemeente Westervoort met het project Dynamisch Mosterdhof 2.0 na over duurzaamheid en klimaatadaptatie in de randwijken uit de jaren zestig, zeventig en tachtig. Het doel is om een randpark te creëren waarin waterbeheer en ecologie, groene straten en energieneutrale woningen centraal staan. Smitsrinsma is samen met een landschaps-

gings- of nieuwbouwprojecten, wil niet zeggen dat er ook altijd geld opzij wordt gezet voor deze verduurzamingsambities. Integendeel; vaak zijn de groenbudgetten al een paar jaar geleden vastgesteld en sommige gemeenten kampen met financiële uitdagingen en staan in de overlevingsstand. In situaties zoals deze zoeken ambitieuze gemeenten op een creatieve manier naar middelen: hetzij uit potjes, hetzij via fondsen en subsidies, hetzij middels prijsvragen of experimenten op het gebied van verduurzaming en klimaatadaptatie. Een voorbeeld van dat laatste is Panorama Lokaal, een ontwerprijprijvraag van het College van Rijksadviseurs.

Een van die subsidies wordt door het Rijk verstrekt. Met ingang van 2021 kunnen gemeenten, provincies en waterschappen samen met andere partijen binnen een werk-

Als gemeenten hun buitenruimte klimaatbestendig willen inrichten, is vaak de vraag: maar hoe dan?

architect bezig om bij het vernieuwen van een van de woonwijken zoveel mogelijk duurzame materialen toe te passen en regenwater maximaal te laten infiltreren en af te koppelen naar het oppervlaktewater. Het verzoek is om zo min mogelijk water het riool in te laten lopen.

De gemeente Zutphen heeft in de wijk De Mars een beperkt gedeelte aangewezen waar nog voor bedrijvigheid mag worden gebouwd. Alle gebouwen die er worden gepositioneerd, hebben daarbij de verplichting dat het water op de kavel en op het bedrijventerrein moet blijven en daar moet worden gebufferd. Stevens: 'We hebben daar een natuurlijke buffer gecreëerd, waar het regenwater naartoe zal stromen vanaf een deel van de rijbanen, maar later ook deels vanaf de daken op de kavels. Samen met diverse drachtbomen en een insectenhotel zorgt deze plek voor een groene oase op het bedrijventerrein.'

Budget

Klimaatadaptatiemaatregelen zijn aanvullend bij projecten. Daardoor worden deze soms duurder en is in de regel verruiming van het budget nodig. Dat gemeenten initiatieven voor klimaatadaptatie ontplooiën in vervan-

regio subsidie aanvragen (in totaal zijn er 45 werkregio's). Het gaat om het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, waarvoor in totaal 200 miljoen euro beschikbaar is gesteld, met een verdeelsleutel per werkregio. Het Rijk vergoedt maximaal een derde van de geplande klimaatadaptatiemaatregelen.

Bewijslast

Het ontvangen van subsidie gaat echter altijd gepaard met bewijslast van de kant van de subsidieaanvrager. Het kost veel tijd om die bewijslast op orde te krijgen, want het is geen sinecure om de indienings- en uitvoeringsvoorwaarden die verbonden zijn met een subsidie in kaart te brengen en ervoor te zorgen dat daaraan wordt voldaan. Een van de voorwaarden in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is dat de subsidieaanvrager de geplande klimaatadaptatieprojecten binnen zeven jaar uitvoert. Volgens Smitsrinsma, dat adviezen geeft voor de inrichting en het beheer van de buitenruimte, is het indienen van een subsidieaanvraag bijna een vak op zich. Stevens: 'Ik heb zojuist een overleg gehad met een architect die probeert in te schatten over welke termijn een project voor een bepaalde subsidieaanvraag

Ivo Stevens, Smitsrinsma

‘Als er kosten worden bespaard op het regelwerk, gaat er meer geld naar de maatregelen zelf’

uitgesmeerd moet worden. Zo'n project slaat met de subsidieaanvraag dus een bepaalde weg in waarvan niet meer kan worden afgeweken. In het ambtelijk apparaat moet een stevige secretaris op zo'n project zitten die de voortgang regelt en de termijnen bewaakt.'

Het ingenieursbureau is medebedenker en calculator van plannen; daarnaast ontlast het opdrachtgevers bij sommige administratieve onderdelen van subsidieaanvragen. Te denken valt aan de boekhouding, vergunningen en aanvragen. Stevens wijst erop dat er ook gespecialiseerde subsidiebureaus zijn, waar gemeenten terecht kunnen voor ondersteuning als er geen ambtelijke capaciteit is voor deze werkzaamheden en als ze daar het geld aan kunnen en willen uitgeven.

Ontmoedigende voorwaarden

Hoewel de *boost* nog moet komen, denkt Stevens dat veel gemeenten gebruik zullen willen maken van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie: 'De voorwaarde van realisatie binnen zeven jaar is doenlijk, want veel gemeenten zijn al een paar jaar bezig met het opsturen van een klimaatadaptatiebeleid. Die voorsprong helpt om de realisatie binnen die termijn mogelijk te maken. Complicerende factoren kunnen zijn: harde vergunningsvoorwaarden, zoals burger-

participatie, of de eis dat de geplande maatregelen niet al in een "rijdende trein" zitten. Dit kan demotiverend werken, zodat gemeenten niet meer aan de aanvraag beginnen. Dat zou zonde zijn. Daarom adviseren we om ruimte in te plannen om deze subsidie op tijd aan te vragen.'

In de woonwijk Wensink-Zuid in de gemeente Borne wordt het project Waterbeheer Wensink-Zuid uitgevoerd. Men wil daar het watermanagement verbeteren. Smitsrinsma ondersteunt de architect bij het ontwikkelen van een groene long in een waterretentiegebied tussen een paar bestaande woningblokken uit de jaren zestig en zeventig. Stevens: 'Het was een grasveld en wordt een brede, open goot met daarin veel flora en fauna waarin kan worden gespeeld, maar kan ook tijdelijk water kan worden vastgehouden. Het water dat erin wordt opgevangen tijdens piekbuien zal overlopen in een lager gelegen retentievijver. Deze wordt aangelegd op een stuk grond waar tot begin 2020 nog een scholencomplex stond.' Dit project komt deels tot stand dankzij verschillende subsidies. Burgerparticipatie is een van de vereisten voor de subsidieverlening. 'De buurtparticipatie moet op touw worden gezet. Dat kost geld, maar zorgt ook voor voldoende draagvlak in de wijk.'

Stevens zegt het niet met zoveel woorden, maar dit vakblad proeft dat hij subsidieverstrekkers zou willen aanraden om het voorwaardenpakket zo klein mogelijk te houden. Gemeenten die aankloppen voor subsidie, zitten vaak niet ruim in de slappe was. Er bestaat dan ook weinig financiële ruimte voor het breed uitzetten van projecten.

Efficiëntie

Omdat het bedenken, ontwerpen en calculeren van klimaatadaptatiemaatregelen een zwaarwegende kostenpost is ten opzichte van de uiteindelijke hoeveelheid groen of watermanagementoplossingen, zet Smitsrinsma in op efficiëntie. Stevens: 'We bedenken efficiënte oplossingen, en dus ontwerpen. Bij standaard onderhandse aanbestedingen zorgen we ervoor dat de opdrachtgever met een kleine groep lokale aannemers of partijen praktisch en doeltreffend kan inschrijven. Het project Vergroening Arnhemse bedrijventerreinen van de Stichting Arnhemse Bedrijventerrein (StAB) is een klimaatadaptatieproject met de gemeente als medesubsidieverstrekker. Het doel van de

gemeente en StAB is om de eigenaren van de bedrijventerreinen te stimuleren om te vergroenen en verduurzamen. De gemeente hoopt hiermee op een domino-effect onder de terreineigenaren. Middels een vergroeningscatalogus, met daarin maatregelen en bijbehorende kosten, kunnen terreineigenaren beoordelen welke maatregelen op hun terrein mogelijk zijn en welke kosten en subsidie daarbij horen. Voor de uitvoering hebben we in dit project een groepje hoveniers laten inschrijven die al onderhoudscontracten hadden op dit bedrijventerrein.'

Een voorbeeld van efficiënt ontwerp is het gebruik van rest- en oeverruimtes op bedrijventerreinen. De restructies worden berekend, voorafgaand aan een slim ontwerp. Stevens: 'Een voorbeeld: voertuigen hebben een draaicirkel. Je kunt op het terrein onderzoek doen en uitrekenen over welke gedeeltes eigenlijk niet hoeft te worden gereden. Daar kun je stenen uitwippen en er groen voor in de plaats zetten. Aanvullend kun je naar deze plekken laten afwateren.'

Zoekend naar omschrijvingen

Gemeenten die hun groenbudget inmiddels wél hebben afgestemd op duurzaamheidsmaatregelen en een verduurzamingsbeleid hebben gevormd, worstelen nog met de omschrijving van die maatregelen. Standaardomschrijvingen zijn nog niet beschikbaar; Smitsrinsma probeert daarvoor te zorgen tijdens de voorbereidingen.

Stevens komt terug op de eerder genoemde vergroeningscatalogus. 'Bij het project Vergroening Arnhemse Bedrijventerreinen heeft Smitsrinsma de gemiddelde kosten in kaart gebracht van allerlei oplossingen: dak- en gevelbegroening, vaste planten, hagen, kleine en grote bomen. Samen met de landschapsarchitect hebben we die in een catalogus gezet, inclusief een module met daarin de kortingen en subsidies die opdrachtgevers mogelijk kunnen krijgen.' Deze catalogus is door de ondernemers in het plangebied op te vragen. Zo krijgen ze een idee van de globale kosten van de maatregelen. Stevens sluit af: 'Met een dergelijk uitwerkingsboek maken we het nemen van klimaatadaptatiemaatregelen laagdrempelig en makkelijk, maar ook doeltreffend.'

